

***A magyar neosámánizmus mitológiai (re)konstrukciós
modelljei***

Jelige: Sosehol

Tartalom

Bevezetés	3
I. Alapfogalmak	5
Új Vallási Mozgalmak	5
Újpogányság	6
Neosámánizmus, városi sámánizmus	8
II. (Re)konstruált hitvilág	12
A terep	12
A (re)konstruált hitvilág modellje	14
I. Archaikus réteg	15
II. Keleties réteg	19
III. Általános újpogány réteg	22
Összegzés	29
Felhasznált irodalom	31
Felhasznált internetes források	34

Bevezetés

Dolgozatom problematikája az újpogányság, illetve magyar viszonylatban a neosámánizmus/újtáltosság tágabb témakörébe illeszkedik. A jelenség nemzetközileg már viszonylag nagy szakirodalommal rendelkezik, vaskos kötetek, enciklopédiák jelentek meg a témában. Lásd például James R. Lewis széleskörű ismereteket nyújtó kötetét.¹

Hazánkban e területet aktualitása ellenére még kevesen, érintőlegesen kutatták, a néprajzi szempontú vizsgálat is szinte teljesen hiányzik. Egyetlen vallástudományi indíttatású összegző jellegű könyv jelent meg a témában Szilágyi Tamás és Szilágyi Réka jóvoltából.² Kutatásaim során főként az újtáltossággal foglalkoztam, de egyre inkább felmerült egy általánosabb kép megrajzolásának igénye. Dolgozatomban az egyszerű leíráson túllépve a jelenség háttérében meglévő rendszert szeretném hangsúlyozni. Egy általános érvényű modell megrajzolásához egy jóval nagyobb léptékű kutatás lenne szükséges, így témám leszűkítése elengedhetetlenné vált. Kutatásomban két, a neosámánizmushoz köthető személy, Fehérholló Öskü és Sólyomfi Nagy Zoltán, hitvilágát vizsgáltam meg.

Dolgozatom két fő részre tagolódik. Az első fejezetben szükségesnek éreztem az alapfogalmak, jelenségek tisztázását. A három főbb fogalom a következő: *Új Vallási Mozgalmak*, ennek része az *újpogányság*, melynek egyik irányzata a *neosámánizmus*. Egyrészt ezek nem általánosan ismertek, s használatuk sem egységes, másrészt saját kutatásom megértéséhez elengedhetetlen az ismeretük. Ezeket a fogalmakat a magyar és nemzetközi szakirodalmon keresztül ismertetem.

A második fejezet gerincét saját kutatásom leírása, az eredmények elemzése adja. Kutatásom során különböző módszereket alkalmaztam. Fehérhollóval interjút készítettem, s többször részt vettem az általa vezetett dobkör rendezvényein, emellett honlapjukat is felhasználtam. Sólyomfi Nagy Zoltán honlapja rendkívül hasznosnak bizonyult a témában, világszemléletét, közössége gyakorlatait részletezve írja le. Sólyomfival több interjú is készült, ezek az interneten is elérhetőek, így ezt szintén bele tudtam építeni dolgozatomba.

¹ LEWIS, James R.: *Witchcraft Today. An Encyclopedia of Wiccan and Neopagan Traditions*. 1999. ABC-CLIO Inc. Santa Barbara.

² SZILÁGYI Tamás – SZILÁRDI Réka: *Istenek ébredése. Az újpogányság vallástudományi vizsgálata*. 2007. JATEPress. Szeged.

Kiinduló hipotézisem, hogy világnézetük nem véletlenszerű elemekből áll, egy modellszerű rendszert alkot. Ennek megfelelően főként arra kerestem a választ, hogy a két személy hitvilága miként konstruálódik meg, milyen rétegek alkotják, s hogyan rajzolható meg a neosámánizmus mitológiai (re)konstrukciós modellje.

I. Alapfogalmak

Saját kutatásom leírása előtt fontos, hogy tisztázzuk az alapfogalmakat, jelenségkörbe tartozó lényegesebb elemeket, hiszen vizsgálódásaim kevésbé érthetők meg anélkül, hogy belehelyeznénk egy tágabb kontextusba. Fontos megjegyezni, hogy a különböző fogalmak határai nem rajzolhatóak meg egységesen, néhol határozottabban, néhol elmosódottabban körvonalazódnak a jelenségek. Egy rendkívül sokféle és szerteágazó jelenségkörrel van szó, a kutatók nézőpontja is eltérő, egyesek szűkebben, mások tágabban értelmezik az egyes fogalmakat, ezért sem beszélhetünk egységes szóhasználatról. Saját kutatásomat igyekeztem beilleszteni az erről folyó diskurzusba, de hangsúlyozni kell, hogy ez csak egyfajta megközelítési mód, az értelmezésnek tág tere nyílik. A továbbiakban a főbb jelenségek alapvető ismertetésére térek ki, nagyrészt csak a leglényegesebb jellemzőkre szorítkozva.

Új Vallási Mozgalmak

Elsőként az Új Vallási Mozgalmak (*New Religious Movements*³) jelensége szorul némi magyarázatra. Ez egy általános terminus, amely arra a több ezer vallási mozgalomra (néha a vallásra adott világ alternatívákra) utal, amelyek világszerte megjelentek, de főként Afrikában, Japánban és Nyugat-Európában terjedtek el. Követőik száma több millióra tehető. A legtöbb ilyen vallás rendkívül szinkretikus, a buddhizmus, a kereszténység és a hinduizmus is hatott a gyakorlataikra, nézőpontjukra. Több irányzatra jellemző az iszlám vagy a zsidó vallás felé való orientáltság, valamint számos ezoterikus, metafizikai és újpogány mozgalmat is találunk az Új Vallási Mozgalmakon belül.⁴

Lorne L. DAWSON az amerikai vallási helyzetet vizsgálva az Új Vallási Mozgalmak körébe tartozó mozgalmakat négy nagyobb csoportra osztotta. 1. azok a csoportok, amelyekre jellemzőek az ázsiai tradíciók, filozófia, meditáció és a mágia használata. 2. azok a csoportok, amelyekre az amerikai „emberi potenciál mozgalma” jellemző a népszerű pszichológiában (mint a szcientológia, pszichoszintézis, agykontroll). 3. azok a csoportok, amelyekre az okkult újjáéledés különböző formái jellemzőek (ide sorolja a számunkra is lényeges újpogány irányzatokat, mint a Wicca, de a Church of Satan is ebbe a csoportba tartozik). 4. azok a csoportok, melyeknek követői úgy gondolják, hogy a megváltásuk az földönkívüliektől függ.⁵

³ Az angol forrásnyelvű hivatkozások fordításai tőlem származnak.

⁴ BOWKER: 1997. 694.

⁵ DAWSON: 1998. 14.

Az Új Vallási Mozgalmak kutatása – írja Jeffrey KAPLAN – kicsi, de lényeges része a vallástudománynak és a vallásszociológiának, változatos háttérrel rendelkező kutatókat is bevonva. Az Új Vallási Mozgalmak viszonylag kevés követőt vonzanak szerinte, és gyakran tiszavirág életű szervezetek jönnek létre a keretében, ritkán élik túl alapító prófétájukat. Viszont a kutatás szempontjából fontos csoportosulások ezek, hiszen gyakran egy mikrokozmoszba adnak bepillantást, amelynek segítségével jobban megérthetjük a társadalom kulturális fősodráit. Sőt, sokszor előre jelzik azokat a közelgő vallási-kulturális változásokat, melyekre még nem is gondoltunk. Az Új Vallási Mozgalmak KAPLAN szerint így jelentős betekintés nyújtanak abba a folyamatba, amely a globalizációt mozgatja a post-hidegháborús világban.⁶

Újpogányság

Az Új Vallási Mozgalmaknak egyik legnagyobb ága az újpogányság, amely elmúlt fél évszázadban titkos kis csoportok, mozgalmak köréből jelentős vallási irányzattá nőtte ki magát, s a világ nagy részén hívőkre talált. Nehéz megbecsülni, hogy hány újpogány lehet a világon vagy akár Európában. James R. LEWIS tanulmányát felhasználva, amely az angolszász világ (Egyesült Államok, Ausztrália, Új-Zéland, Kanada, Nagy-Britannia) azon népszámlálási adatait összegezte, amelyek a vallási hovatartozásra irányultak, elmondhatjuk, hogy 2001-ben az újpogányok létszáma ezekben az országokban összesen 397.557 fő volt.⁷ Christopher MCINTOSH is leírja, hogy problémát jelent az újpogány vallások követőinek a létszámát megmondani, különböző források más-más adatokat közölnek. Egyes források egy-, mások négymillió újpogányról beszélnek világszerte. MCINTOSH⁸ nem vitatja, hogy a jövőben az újpogányság vallásként fog megjelenni, hat érvet hoz amellett, hogy világvallás lesz belőle, és csak hármat ellene.⁹

A kutatók figyelmét sem kerülte el a jelenség. Külföldön, főleg Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban, több nagyobb lélegzetvételű könyv, enciklopédia is megjelent a témában, emellett számos hosszabb-rövidebb tanulmány látott napvilágot. Magyarországon

⁶ KAPLAN: 84.

⁷ LEWIS: 2004.

⁸ MCINTOSH: 2004. 1038-1040.

⁹ Mellette: könnyen összekapcsolódik különböző önmegvalósító mozgalmakkal, nagyobb hangsúlyt helyez a környezetvédelemre, a női egyenjogúságra, mint más monoteista vallások, a globalizációval és a kulturális homogenizációval szemben a helyi értékekre, hagyományokra fókuszál, valamint az internet is elősegíti terjedését. Ellene: helyi, és specifikus gyökerei vannak, az újpogányságban nincs hierarchia és általánosan elfogadott doktrínák, illetve mivel egyre ismertebb, egyre kevésbé titokzatos, így egyik fő vonzerejét veszíti el ezzel.

ezzel szemben az újpogányság kutatása még a kezdeteknél tart, kevés szakirodalmi mű készült el. Definiálását többen is megtették, de sokszor eltérő szemszögből, kiindulásból közelítve meg.

Az új pogányok – írja REID és RABINOVITCH – magukat a kereszténység előtti istenek és istennők követőiként, illetve leggyakrabban a természet imádóiként és hódolóiként írják le, föltámasztott és/vagy újonnan létrehozott rituálékkal. A kozmológiájukba beletartozik az antropomorf istenség kétoldalúsága: Isten és Istennők (vagy istenek és istennők). Az újpogányok gyakran használnak olyan kifejezéseket, mint az „Istennő-imádó”, „boszorkány” vagy „Wicca” a hitük leírásához. A vallásnak nincsen központi intézményesített formája, számos „hagyománynak” nevezett szekta jött létre a 20. század közepe óta.¹⁰

Véleményem szerint az egyik legjobb meghatározás SZILÁGYI Tamástól és SZILÁRDI Rékától származik: *„A neopogányság kifejezés egy gyűjtőfogalom, összefoglaló neve mindazon vallási csoportok sokféleségének, melyek a legváltozatosabb archaikus (jellemzően természetközpontú) vallási hagyományokhoz nyúlnak vissza, felelevenítve és rekonstruálva az egykoron volt hiedelmeket, szokásokat, és vallási gyakorlatokat, a modern világ kihívásaihoz adaptálva azokat.”*¹¹

Problémák merülhetnek fel azonban a terminológiával kapcsolatban, hiszen az újpogányság, neopogányság egy külső megnevezés, az irányzatok követői csak ritkán azonosulnak vele, inkább csak a pogány kifejezést, vagy az adott irányzatban szokásos megnevezést használják. Illetve maga a pogányság is sokféle jelentéstartalmat hordoz. KAMARÁS István a hét leggyakoribb értelmezést sorolja: 1. istentelen, 2. agnosztikus, 3. más istent imádó, 4. szinkretista, 5. a keresztény vallást a normától eltérően gyakorló, 6. a keresztény értékrenddel ellentétes felfogást és erkölcsi rendet valló, 7. Istent nem a Biblia, hanem saját elképzelésük szerint imádók.¹² Hosszan lehetne elemezni a pogánysághoz kapcsolódó értelmezéseket, elképzeléseket, de dolgozatom kereteibe ez nem fér bele. Ezen dolgozatnak az sem tárgya, hogy az újpogány terminológiát felülbírálja. Mind a nemzetközi, mind a magyar kutatásban ezzel a kifejezéssel illetik a jelenségekört, s én sem tartom indokoltnak ennek megváltoztatását.

Michael STRMISKA felveti a kérdést, hogy a magukat újpogányként megnevező csoportok és személyek ezzel szemben vajon miért ragaszkodtak az általában negatív konnotációjú pogány kifejezéshez. Szerinte ennek többféle magyarázata van: egyrészt sokan azért fordultak

¹⁰ REID – RABINOVITCH: 2004. 514-515.

¹¹ SZILÁGYI–SZILÁRDI: 2007. 32.

¹² KAMARÁS: 2001.

a pogány vallások felé, mert csalódtak a kereszténységben, és valami gyökeresen eltérőt, valami feltűnően nem-keresztényt kerestek helyette (hasonló a motiváció a zsidók és a muszlimok körében is). A pogány kifejezés egy szóban össze tudja foglalni a kereszténységgel való szakítást. Másrészt a pogány kifejezés népszerűségének háttérében áll, hogy Európában a 19. századi romantikus művek és egyes antropológusok, folkloristák és történészek munkái a 19. század végén, 20. század elején pozitív képet alakítottak ki az európai pogány vallásokról és mitológiáról. A modern időkben pedig számos népszerű, félig tudományos munka jelent meg a pogányságról, melyek még inkább felkeltették az érdeklődést a pogány múlt, és a kibontakozóban lévő modern pogányság iránt. Mindemellett ez a folyamat a keresztény egyház ellenérzését is kiváltotta, viszont az újpogányok elleni fellépés éppen az ellenkező hatást váltotta ki: még többen fordultak az ilyen mozgalmak felé, s építették be identitásukba a pogány jelzőt. Meg kell mindemellett azt is említeni, hogy nem mindenki használja szívesen a pogány kifejezést magára nézve, illetve sokan az újpogány megnevezéssel se azonosulnak, megkérdőjelezzik az „új” jelző használatát, arra utalva, hogy ez ugyanaz a pogányság, mint évszázadokkal ezelőtt.¹³

Neosámánizmus, városi sámánizmus

Az újpogányság egyik legnagyobb irányzata a neosámánizmus.¹⁴ Világszintű elterjedését annak is köszönheti, hogy a sámánisztikus vallási rendszer, amelyből táplálkozik, számos kultúrának sajátja volt, egyfajta kultúrafelettség is jellemzi.

TOWNSEND szerint a sámánisztikus spiritualitásnak két nagyobb ága van: a „mag sámánizmus” (*Core Shamanism*) és a neosámánizmus.

A „mag sámánizmusnak” Michael Harner a létrehozója, s máig a fő mozgatórugója. Ez egy Harner néprajzi kutatásain alapuló, gyakorlati módszer, amely azokat az elemeket szűri ki, melyek valós idejű bölcsességet hordoznak, s megtalálhatók a hagyományos sámánisztikus kultúrákban. Nem hoz létre kiegészítő mitológiát vagy teológiát, illetve nem használ fel különböző hiedelmeket, szertartásokat vagy bármely őshonos nép kultúrájának egyéb aspektusát, habár bizonyos néprajzi példák illusztrációként szolgálhatnak a tanítás során. Tehát ezt nem lehet megvádolni az őshonos népek spirituális tradíciójának ellopásával. A

¹³ STRMISKA: 2005. 7-9.

¹⁴ Habár egyes szerzők a kettőt megkülönböztetik. Például Joan B. TOWNSEND a „modern misztikus mozgalom” körébe sorol három irányt: New Age, újpogányság, modern sámánisztikus spiritualitás. (TOWNSEND: 2004. 49). Viszont ha abból indulunk ki, hogy az újpogányság az archaikus vallási gyakorlatokat éleszti újjá és adaptálja a modern korhoz, akkor véleményem szerint a neosámánizmust is ide kell sorolnunk

módszert a Harner által létrehozott vagy hitelesített workshopokban tanítják; mind bevezető, mind haladó kurzusokat tartanak.¹⁵

Kutatásom értelmezéséhez elengedhetetlen, Michael Harner pályájának rövid tárgyalása. Életrajzát és munkásságát HOPPÁL Mihály ismerteti, ebből emelnék ki néhány meghatározóbb eseményt.¹⁶

Harner az 1970-es évek elején dolgozta ki a saját módszerét, amelynek segítségével bárki elérhette a módosult tudatállapotot, nyilvános előadásokat tartott és gyakorlatokat szervezett. Ezek segítségével mindenki megtapasztalhatta a sámán-tudatállapotot (*shamanic state of consciousness*). Az erről szóló könyvek először 1980-ban jelent meg (magyarul 1997-ben).

1979-ben létrehozta a Center of Shamanic Studies nevű intézményt. Mozgalmát tudatosan építette fel, s több tízezer ember vett részt tanfolyamain. Egy idő után minden év elején „mester-képzőt” is tartott. Kialakította az ún. *shamanic counselinget*, ez lehetővé teszi, hogy a beteg saját utazást tegyen a nem-köznapi valóságba. „*Ebben a módszerben az újdonság az a hagyományos samanizmussal szemben, hogy míg régen a sámán tett látogatást a szellemek világában, addig a modern városi sámán tanácsadás szerint a klienst bátorítják az utazás megtételére.*” Másik újítás, hogy a dobolást felvételtől is lehet hallgatni, az élő dobszó nem kitétel. Az évek során több különleges témájú kurzust is kifejlesztett az alap-tanfolyamon kívül kollégái segítségével. A Harner-féle gyakorlatoknál fontos, hogy nem használnak drogokat, pusztán a dobolás segítségével kerülnek módosult tudatállapotba.

Pszichológusok és pszichiáterek is tanulmányozták Harner módszereit. Megállapították, hogy ez a technika jelentősen felgyorsítja a személyes fejlődés folyamatát, így kevesebb idő szükséges a problémák megoldására, mint a hagyományos konzultációk során. HOPPÁL ezt így magyarázza: „[...] *felhasználja az egész személyiséget, és különösen kihasználja az egyén vizionáló-képességét vagyis a képi látásmód segítségével könnyebb feldolgozni a problémákat, mint a pusztán analitikus ésszel.*”

Hasonló pályafutást tudhat magának két másik amerikai antropológus is, akik szintén hatással voltak a városi sámánizmus kialakulására. Az egyik Carlos Castaneda, aki egy mexikói sámán (*brujo*) tanításairól írt (magyarul: Don Juan tanításai), de hitességét sokan megkérdőjelezi. A másik a részben magyar származású Felicitas D. Goodman, akinek az elmélete szerint a szertartásokhoz kapcsolódó bizonyos testtartások már önmagukban képesek módosult tudatállapotot előidézni.¹⁷

¹⁵ TOWNSEND: 2004. 51

¹⁶ HOPPÁL: 2010. 272-277.

¹⁷ KERTÉSZ – TAKÁCS: 2005. 63

A neosámánizmus formátlan, eklektikus természete megnehezíti jellemzését. A „mag sámánizmussal” szemben itt nagyobb a hangsúly a rituálékon, gyakran egyéb, neosámánisztikus gyakorlatokon, illetve nagyobb arányban használják fel az újpogányság vagy a New Age más aspektusait. Habár a neosámánizmus merít a hagyományos sámánizmusból, inkább egy nyugati idealizált és metaforikus képet hangsúlyoz a sámánról, mint egy mindentudó hieropháns, misztikus, a föld védelmezője.¹⁸

Mindezekkel összefügg a városi sámánizmus fogalma, melyről Trisha LEPP meghatározását közlöm: a városi sámánizmus az ősi extatikus technikák mai, városi lakosok által gyakorolt változata. A városi sámánizmus általában nem vallási jellegű; a transzcendentális tudatállapotok megtapasztalására fókuszál. Célja azonos a törzsi gyakorlóival: tudatosan elérni és irányítani egy általánostól eltérő tudatállapotot.¹⁹

HOPPÁL Mihály kifejti, hogy a 20. század végére a városi sámánizmusnak két jellegzetes típusa alakult ki. *„Az egyik a hagyományos társadalmakhoz kötődő, azokból éppen csak kiszakadt, a városban élő, de a régi hagyományokat is ápoló törzsi »sámán« [...] másik jellegzetes típusa a városban élő, útját kereső, kalandos életutat bejárt értelmiségi és elvetélt művész, aki táncol, énekel, zenél, és mindeközben azt hiszi magáról, hogy ő »sámán« [...]”*²⁰

A magyar neosámánizmus az 1980-as évek végén kezdett kialakulni. 1986-ban Harner Hoppál Mihály meghívására Budapesten járt, s egy alapozó kurzust is tartott. A kilencvenes években tanítványa, Jonathan Horwitz folytatta munkáját, s egyre nőtt azoknak a száma, akik elsajátították a harneri sámánmódszereket, s önálló csoportok vezetését is vállalták. Sólyomfi Nagy Zoltán és Somogyi István nevét kell ezen a területen kiemelnünk. *„A hazai új-táltos kultúra a harneri neosamanizmusához képest a kezdetektől fogva hordozott új elemeket. Egyrészt markánsan megjelentek benne azok az ismeretek, amelyeket a magyar néprajztudományból lehetett meríteni [...] másrészt pedig – miután a saját kulturális múlt egyfajta lehetséges értelmezése vált a csoportok működésének alapjává – hangsúlyossá vált a saját nemzeti identitáshoz való viszony.”*²¹

Magyar vonatkozású, de külföldi hatásnak tekinthető Soós Jóska sámán-festő, aki Brüsszelben tart sámánszeánszokat, amelyek során a saját maga által létrehozott révülési és gyógyító technikákat mutat be. Soós Jóska Harnertől teljesen függetlenül fejlesztette ki módszereit, de ugyanannak a tendenciának a jellegzetes képviselője.²²

¹⁸ TOWNSEND: 2004. 52.

¹⁹ LEPP: 2004. 265.

²⁰ HOPPÁL: 2010. 280-281.

²¹ KERTÉSZ – TAKÁCS: 2005. 63.

²² HOPPÁL: 2010. 278-279.

Somogyi István színházi munkája során használta a sámán-technikákat, szinte a révülésig vitt előadásmódot. Ezen kívül előadásaihoz felhasználta az „utazások” során nyert információkból rekonstruált történeti rítusdarabokat.²³

„A társulat egy alkotóházat is létrehozott és működtetett Cserkúton, a falutól több kilométerre, egy elhagyott vízimalomból kialakítva, egy több patak összefolyásában lévő völgyben. Az »elvonulások« velejárója a böjt, a természettel való intenzív kapcsolat, az egyéni meditációk és »látomáskeresések«, a csoportos dobolások, az »izzasztó kunyhó szertartás«, amely a testi tisztulás mellett alkalmas lelki megtisztulásra és spirituális élménykeresésre is, alkalmanként pedig a tűzön járás.”²⁴

Hamarosan megjelentek az újtáltosságot kiszolgáló kézműves mesterségek is. A sámán útjának követői közül többen kezdtek el dobok készítésével foglalkozni, például Somogyi István is. De országszerte találunk olyan üzleteket, amelyek főként a hagyományörzők igényeire, illetve a témába illeszkedő könyvek árusítására specializálódtak.

A kézművesség mellett nagy látogatottságúak a dobkörök is, ahol mindenkinek lehetősége nyílik kipróbálni a doboláson keresztül elért módosult tudatállapotot. Egyes csoportok fellépéseket is vállalnak, igyekeznek korhű ruhában előadni a dobolás köré szervezett műsorukat, s főként hagyományörző rendezvényeken szerepelnek.

²³ HOPPÁL: 2010. 283.

²⁴ KERTÉSZ – TAKÁCS: 2005. 63.

II. (Re)konstruált hitvilág

A terep

Kutatásom során két közösséggel és vezetőjével foglalkoztam részletesebben: az egyik a Tűzmadár Táltos Dobkör, vezetője Fehérholló Öskü, a másik a Tengri Közösség Sólyomfi Nagy Zoltán vezetésével. Adataim egy része résztvevő megfigyelésből és interjúkból, más része a közösségek honlapjairól származik. Dolgozatomnak nem célja a két közösség és vezetőik tevékenységének részletes bemutatása, teljeskörű leírása. Az elemzésem szinte kizárólag Fehérholló és Sólyomfi hitvilágára korlátozódik, de teljességre itt sem törekedtem. Dolgozatom célja bemutatni, hogy a két személy hitvilága miként konstruálódik meg, s ennek modelljét felvázolni. A hitvilágra, világnézetre hozott példák is ezt hivatottak alátámasztani.

A két személy háttéréről röviden annyit kell tudni, hogy mindketten budapestiek, negyvenes éveikben járnak. Mindketten kiemelték, hogy gyerekkoruk óta érdeklődnek az indiánok kultúrája iránt. Később fordultak a magyar kultúra felé, felhasználva ehhez néprajzi, őstörténeti és egyéb szakirodalmat is. Ez az érdeklődés találkozott a harneri módszerekkel, Sólyomfi Nagy Zoltán Johnathan Horwitz, Fehérholló Somogyi István tanítványa volt.

Fehérholló életének fontos része a Tűzmadár Táltos Dobkör. Hét-nyolc évvel ezelőtt kezdett el dobköröket tartani, ami gyakorlatilag a véletlen folytán alakult így, de mint mondja, nem hisz a véletlenekben. A Dobkör megalakulásának részleteit a honlapjukon találjuk meg.

„A dobkör 2004 őszén egy baráti társaságból alakult meg néhány taggal. Az évek során egyre többen csatlakoztak hozzánk, ma már úgy 50 állandó tagból áll a kör. A dobkör tagjai nem zenészek, hanem olyan emberek, akik az ősi magyar szellemiség újraélesztését, s annak mai formában megélhető közvetítését tartják fő feladatuknak. A szellemiség felől közelítjük meg előadásainkat, fellépéseinket is. [...] Alapvetően egy baráti közösség vagyunk, melynek tagjai a táltos dobót elsősorban révülésre, gyógyításra használják. Másfelől viszont egyre többet lépünk fel színpadon is, mert dobolunk és éneklünk olyan dalokat, melyek alkalmasak arra, hogy a nagyközönséget is megismertethessük az ősi értékekkel és hitvilággal. Ily módon hidat képezünk a múlt és a jelen között.”²⁵

A Dobkör alapvetően a sámáni tudatállapot eléréséhez ad keretet, de emögött összetett hiedelemvilágot találunk. Egyszerre nevezhető városi és neosámánizmusnak is, hiszen a tagok

²⁵ <http://tuzmadartaltos.hu/e107/news.php?item.15.8> (2012. 04. 04.)

egy része csak a gyakorlatok érdekében vesz részt az összejöveteleken, míg mások a vallási aspektust is magukba fogadják.

Fehérholló elmondja, hogy tulajdonképpen a Dobkörnek csak a neve állandó, tagjai folyamatosan változnak, cserélődnek. Vannak, akik csak kipróbálják, de van, aki már a kezdetektől részt vesz a programokon. Alapvetően az újpogány csoportoknál viszonylag nagymértékű a tagok cserélődése. Ez valószínűleg összefügg a hierarchia hiányával, illetve hogy néhol a csoport iránti elkötelezettség nem elvárás, vagy csak egy bizonyos idő után szükséges megtenni. BIRD és REIMER 1975 és 1980 között Montrealban végezett kutatásából kitűnik, hogy a különböző Új Vallási Mozgalmak körébe tartozó irányzatoknál rendkívül magas a részvételi arány, viszont figyelemreméltóan magas azoknak a száma is, akik otthagyják ezeket a mozgalmakat. Az átlagos résztvevő egy ideig tagja a mozgalmaknak, gyakran mint külső támogató, majd lemorzsolódik.²⁶ Véleményem szerint ez az állítás a Tűzmadár Táltos Dobkörre is megfeleltethető.

A Tengri Közösség a Dobkörrel szemben kimondottabban vallási jellegű.

„A Tengri Közösség azzal a céllal jött létre, hogy tagjai ápolják a magyarság eredendő, szerves kultúráját és jó kapcsolatokat tartsanak fent közelebbi s távolabbi (rokon) népek hasonló szellemű közösségeivel. Keressék és kövessék a Tiszta Forrásokat, mely által boldog emberré és egy összetartó közösség tagjaivá válhatnak.”²⁷

„Nincs szent könyvünk (csak ajánlott irodalom), nincsenek feltétel nélkül elfogadandó dogmáink. De van tiszta forrásunk: a magyar nyelv, a természet lényei és tanításai, népmeséink bölcsessége, régi ünnepeink és népszokásaink ezer évekből megmaradt üzenete, a még köztünk élő idősök tudása, embertársaink és saját lelkünk felszínre hozható lelkiismerete, jósága és szeretete.”²⁸

Honlapjukon részletesen olvashatunk vallásokról (tengrizmus), megfogalmazzák alapvető elveiket, s világnézetük legfontosabb elemeit, melyekre a későbbiekben térek ki.

Emellett Sólyomfi működteti Tát és Tokod között az Ősforrás Központot. Sólyomfi országszerte tart előadásokat, tanításokat, a fentebb megfogalmazott szemléletet igyekszik átadni. Az Ősforrás Iskola lényegét a következőképpen foglalja össze:

²⁶ BIRD – REIMER: 1982. 1.

²⁷ <http://www.tengrikozossege.com/rolunk/tengri-kozosseg/> (2013. 01. 04.)

²⁸ <http://www.tengrikozossege.com/solyomfi-nagy-zoltan/> (2013. 01. 04.)

„Az ŐSFORRÁS ISKOLA őstörténeti előadások, valamint önismereti és gyógyító gyakorlatok sora. Őseink hagyományait alázattal, tisztelettel felhasználva, életünket jobban megértő emberekké válhatunk.”²⁹

A tudást négy szinten lehet elsajátítani: alap, haladó, gyógyító, tanító. Sólyomfi kiemeli, hogy az Ősforrás Iskola nem „táltosképző”,

„[...] őseink hagyományait alázattal, tisztelettel felhasználva, életünket, az ÉLETet jobban megértő emberekké válhatunk. Csodálatos, megható élmények, testi, lelki és szellemi felfedező utak során megtanuljuk az ősi technikák alapjait és erkölcsös, biztonságos használatát a mai életben, hogy önmagunk és mások kérdéseire, égető gondjaira magyarázatot és megoldást találhassunk.”³⁰

A két közösség nemcsak a vezetőik baráti kapcsolata miatt tartozik egybe, hanem a rendkívül hasonló világnézet, világfelfogás miatt is. Habár találunk eltéréseket Fehérholló és Sólyomfi mitológiája között, ezek azonban alapjaiban nem befolyásolják annak jellegét.

A (re)konstruált hitvilág modellje

Ebben a fejezetben azt vizsgálom, hogy a két vezető személy hitvilága hogyan konstruálódik meg, melyek a főbb elemek benne. Mindkettőjük világnézetében jól megfigyelhető az újpogányságra alapvetően jellemző szinkretizmus, a brikolázs jelleg. Ennek ellenére véleményem szerint rendszerszerűség is jelen van a világfelfogásukban.

Vizsgálataim során arra jutottam, hogy Fehérholló és Sólyomfi hitvilága is három rétegre bontható: I. archaikus réteg; II. keleties réteg; III. általános újpogány réteg. A rétegek nem válnak el egymástól élesen, folyamatos kölcsönhatás van közöttük, összeérnek egymással. Ezeket a rétegeket világnézetük elemzése alapján különítettem el, a legjellemzőbb elemeket hangsúlyozva. A kutatás során feltűnt, hogy a már említett brikolázs jelleget nem véletlenszerűen kiválasztott elemek adják, így igyekeztem a mögötte meghúzódó rendszert feltárni.

²⁹ <http://www.tengrikozossege.com/osforras-iskola/> (2013. 01. 04.)

³⁰ <http://www.tengrikozossege.com/osforras-iskola/> (2013. 01. 04.)

III. Általános újpogány réteg	Dualitás gondolata	Panteizmus	Szertartások, szimbólumok	
II. Keleties réteg	Reinkarnáció	Csakrák	Holisztikus gyógymódokba vetett hit	
I. Archaikus réteg	Háromosztatú világ képzete	Világfa/életfa mint átjáró	Extatikus módszerek - révülés	Kettős lélekképzet

I. Archaikus réteg

Az első réteg tehát az archaikus, jelen esetben sámánisztikusnak nevezhető réteg. Ide négy különböző elemet soroltam: a világ háromosztatúként való elképzelése, a világfa mint *axis mundi*, extatikus módszerek, illetve a lélek kettősségébe vetett hit.

Ezek az elemek személyenként némi eltérést mutatnak, de alapjaiban azonosak. Az eltérések és azonosságok Fehérhollótól és Sólyomfitól származó idézetekkel mutathatóak bele a legszemléletesebben.

Mindkét személyre jellemző tehát a világ háromosztatúként való elképzelése: alsó, középső és felső világ gondolata. Sólyomfi erről így vélekedik:

„A világ három szinten mozog. Az alsó világ az alsó két csakrát (csokrot), a föld alatti (nem a poklot), az anyagi, és a testi létet jelöli. Ez a múlt iránya is, amit szimbolikusan a fa gyökere testesít meg. A középső világ, amit a napfonat, a szív és a torok-csokor jelöl, a lelki életünk helye, amelynek középpontjában a szív áll. (Ez a földfelszín és a felhők területe, ahol a lelkes lények laknak.) A felső világ pedig a szellemiség, a tudás, az információ világa, a felső két csokor, amit a fa koronája is szimbolizál. Akkor jó a világ, ha a középpontban vagyunk, ha a szív irányítja a szellemiséget, és a testiséget is. Ha mindezt a hármas rendszert a négy világtájjal összeteszem, akkor egy térbeli koordinátarendszer kapok, aminek a hetes szám a kulcsa. Ez egyfajta teljességet jelent.”³¹

Fehérholló kifejti, hogy az alsó világ ugyanolyan, mint amiben élünk, ugyanúgy vannak rétek, erdők, mezők, de emellett az előző életeket, az ősöknek a tudását, a gyökereket, a múltat találjuk ott. Az alsó világba különféle állatok is tartoznak, mint a kígyók, békák,

³¹ <http://www.nyugat.hu/tartalom/cikk/11754> (2012. 11. 24.)

bogarak, de az állat segítők – tehát az ösztöneinket – is ide sorolhatjuk. A felső világ Fehér Holló szerint a felső mester vagy égi mester lakhelye, oda tartoznak a megsejtéseink, a megérzéseink. Mindegyik világot állatok népesítik be Fehérholló elképzelése szerint, s minden állatnak megvan a maga karaktere, funkciója, energiája.

A neosámánizmus alapvetően befolyással volt a modern újpogányság bizonyos elemeire. Például egyes újpogányok újraalkották a familiáris gondolatát a neosámán „erő állatok” (a „totem” antropológiai koncepciója) tükrében. Ezen értelmezés jegyében a boszorkány familiárisa – amely lehet képzeletbeli is – bizonyos jellemző vonásokat és erőket testesít meg, amelyeket a boszorkány a segítségkérés során felhasználhat.³²

A háromosztatú világ lehetséges értelmezése absztraktabban is megjelenik: múlt, jelen, jövő; vagy ösztönök, érzelmek és értelem, ami a modern korhoz való adaptációt jelzi.

Az elképzeléshez hozzátartozik, hogy a világokat egy fa köti össze, ez átjáróként funkcionál. A révülés során ezen keresztül jutnak el egyik világból a másikba, s egyfajta *axis mundi*ként funkcionál.

A révülés szinte a legfontosabb elem, amely akár a vallási oldal nélkül is része lehet a közösségek gyakorlatának. A révülés egyik célja a látomáskeresés, melynek segítségével a résztvevők aktuális helyzetükön tudnak javítani, tisztábban láthatják életüket. A Tűzmadár Táltos Dobkörben ez pl. a következőképpen zajlik:

„[...] tehát csinálunk egy alsóvilágos utazást, nem kell félni tőle. Egyszerűen elkezdünk dobolni és énekelni, és közbe menj bele ennek a fának a törzsébe. És ahogy keringenek benne az energiák, indulj el lefelé a gyökerek mentén, és találj meg azt, hogy mi az a gyökerek közül, az ősök útján, amik éppen most segíteni tudnak neked a mostani világhelyzetekben.”

Miután ez véget ért (kb. 20 percig tartott), lehetőség nyílt arra, hogy mindenki elmondja, mit látott, s ezt vagy maga értelmezte, vagy Fehérholló segített neki benne.³³

Látjuk, hogy a harneri sámánmódszerek markánsan megjelennek a Dobkör gyakorlataiban, de ehhez Fehér Holló hozzákapcsolja saját elgondolásait is, egyedivé téve azokat.

³² LEWIS: 1999. 269.

³³ Az egyik résztvevő, Torda így írta le, amit látott: „Székelyudvarhelyről indultam. [...] van egy gyönyörű szép fa, [...] Én onnan indultam lefele, először egy lépcsőn indultam el, de utána csak egyszer hanyatt dőltem, estem lefele, nagyon gyors és intenzív pörgéssel. Amikor leértem alulra, akkor mind a négy elemmel sikerült előbb-utóbb megismerkednem, inkább egy ismerkedés volt vele. És utána elérkeztem egy tűzhöz, ugyanazt doboltál, mint a Holló. És állattáncot kezdtünk el, ahol mindenki a saját állatát hívta elő, csak avval a különbséggel, hogy itt szószerint láttam, hogy mindenki átváltozik annak az állatnak a képébe, ami az ő védőállata. Ami utána volt, arról nem tudok beszélni, mert fogalmam sincs, az úgy elvitt valahova nagyon. És utána visszafelé ugyanúgy szép lassan megint egy tánc, és ugyanúgy szép lassan indultam visszafelé.”

Fehérholló saját dalainak egy része szintén a révülés során születik meg. Az éneklés, dobolással egybekötve, fontos része a Dobkör tevékenységének, szertartásainak, összejöveteleinek. A révülés után van, hogy emlékezik a dalra, és akkor le tudja írni, de van, hogy segítséget kér a folyamathoz. Párja, Tűzvirág néha vele van révüléskor, és ha olyan dalt hall, amelyet még nem ismer, akkor azt leírja.

„Ez tulajdonképpen nem is dal, hanem ilyenkor hívom a csodaszarvast, és szólok hozzá, hogy miben segítsen, és hogy mutasson utat, és hogy ezek ilyen kérések, imák dalokban tulajdonképpen. [...] De hogy nekem is, barátaimnak is sok olyan dal érkezik, ami van, amikor a pillanatnak szól, egy tanítás, van amikor ilyen állandó dal vagy ima lesz belőle, de hogy ezek így, az ember kezébe veszi a dolgot és akkor súgnak neki.”

Sólyomfi elmondja, hogy

„Az [Ősforrás] iskola tanításainak első célja a révülés (lélekutazás) biztonságos megtanulása. Utazás egy, a hétköznapi tudatunkkal nem érzékelhető világba, mélyebb önmagunk világába, a belső tudás és erő növelése érdekében. Használjuk az éneklés, csörgőzés, dobolás, tánc ősi módjait, megtanuljuk a megváltozott tudatállapot elérését, találkozunk szellemi vezetőnkkel, s elsajátítjuk a különböző gyógyító módszerek alapjait.”³⁴

„A révülést egy irányított álmoként lehet leírni. Az utazó ember a lélekutazás alatt képeket lát, hangokat hall, érzései, érzelmei vannak. De nincs kiszolgáltatott helyzetben, mint az álmokban, hanem be tud avatkozni az eseményekbe céljai elérése érdekében. Mindig egy konkrét feladattal, megfogalmazott kérdéssel indul el az útra és arra keresi a választ.”³⁵

Mindkét személy tulajdonképpen tisztában van a sámánizmusról, a táltosokról szóló alapvető néprajzi szakirodalommal.³⁶ Ez tükröződik a táltosról alkotott elképzeléseikben is. A sámán szerepét úgy határozza meg Fehérholló, hogy az ő feladata átkelni a másik világokba, és onnan információval visszatérni. Ezt módosult tudatállapotban tudja megtenni, amely magyar szóhasználatban a révülés vagy rejtezés, s énekléssel, dobolással is el lehet érni. Ez megfeleltethető a Diószegi által leírtaknak: „[...] a magyar néphit szerint a táltos, amikor valaki számára közönséges halandók által meg nem ismerhető dolgokat akar megtudni,

³⁴ <http://www.tengrikozosseg.com/osforras-iskola/> (2012. 12. 25.)

³⁵ <http://www.tengrikozosseg.com/products/solyomfi-nagy-zoltan-a-magyarsag-osi-gyogymodjai-es-vallasa/> (2012. 12. 25)

³⁶ Szóba került például Hoppál Mihály, Mircea Eliade, Diószegi Vilmos neve, emellett Michael Harner és Carlos Castaneda könyvei sem ismeretlenek előttük.

tetszése szerinti időpontban elrévülhet, elrejtőzhet, vagyis közvetlenül más egyén közbeiktatása nélkül érintkezésbe léphet a szellemekkel.”³⁷ Súlyomfi Nagy Zoltánnak is hasonló erről az elképzelése, szerinte az a táltosok feladata, hogy szolgálják az embereket. Amit „odaát” megtudnak, azt a mindennapi élet jobbá tételére fordítják.³⁸

A lélek kettősségébe vetett hit szintén sajátja Fehérhollónak és Súlyomfinak is. A képzet lényege jól ismert: az ember kötött és szabad lélekkel is rendelkezik. Az előbbi felelős az életért, nem hagyhatja el a testet, a szabadlélek viszont testen kívül is létezhet.

Fehérholló szerint a magyarok hitvilágában megtalálható egy szabadlélek, amelyet az íz vagy ísz kifejezés jelöl. Ezt tovább viszi, s kifejti, hogy az isten kifejezés két szóból tevődik össze: egyrészt az előbb említett íz/ísz szó + a ten kifejezést, amely a tengernyi végtelent jelöli. Tehát számára ezeknek a lelkeknek az összessége isten. Illetve a szabadlélek mellett a magyar mitológiában egy kötött lélek meglétére is utal, amelyre a szusz kifejezést használhatták.

Gyakorlatilag ugyanez olvasható a Tengri Közösség honlapján is:

*„Isten szavunkban az IS a szabadlélek, a TEN a TENER, azaz a VÉGTELEN. Az Isten szó jelentése tehát: VÉGTELEN LÉLEK. Ez jelölheti a mindannyiunkban létező teremtő erőt, a mindünkben ott élő Istent.”*³⁹

Súlyomfi szerint mindennek és mindenkinek van lelke, amelyet energiaként, rezgésként, erőként is felfoghatunk, s amellyel a táltosok (vagy tatosok) képesek voltak kapcsolatba lépni.

„Mint maga a tatos szó is mutatja, lelküket, érzékelésüket, tudatukat kitárták, kitátották, kinyitották e világ előtt, mely hétköznapi tudatállapotban nem érzékelhető [...]”

Ezt a tudatállapotot lélekutazással, vagyis révüléssel érték el, melynek segítségével adtak válaszokat a kérdésekre vagy gyógyították meg a betegségeket, s láthatták a múltbéli és jövőbeli eseményeket.

„Mindezt az a felismerés tette lehetővé, mely szerint lelkünk alapvetően két részből áll. Egy úgynevezett kötött lélekből, mely testünket nem hagyhatja el: ennek emlékét őrző lélekzet (k-val!) és szusz szavunk. A másik rész azonban, melyet szabad léleknek, kútléleknek nevezünk, elhagyhatja testünket, hogy oda később

³⁷ DIÓSZEGI: 1998b. 295.

³⁸ <http://www.nyugat.hu/tartalom/cikk/11754> (2012. 11. 24.)

³⁹ <http://www.tengrikozossag.com/products/sulyomfi-nagy-zoltan-a-magyarsag-osi-gyogymodjai-es-vallasa/> (2012. 12. 25.)

*visszatérjen. [...]. Ezt a részt hívták íznek a régiek nyelvén. A szabad lélek álmaink során is vándorol, de akkor nem tudjuk irányítani.*⁴⁰

A vázolt sámánisztikus réteg a remitológizálással hozható párhuzamba. KIS-HALAS Judit szerint ez szinte az összes újpogány irányzatra jellemző. A folyamat már a 19. században megkezdődött, s több irányból táplálkozott. *„Az Aranyággal induló gazdag néprajzi és etnológiai irodalom még napjainkban is inspirálóan hat az újpogány eszmeiségre: nemcsak újraélesztik az ősi vagy annak vélt mitológiákat, hanem egyenesen a kereszténység, tágabb értelemben a monoteista vallások ellenpontjaiként értelmezik őket.*”⁴¹ James R. LEWIS erről így ír: az újpogányság mint vallás azon a vágyon alapszik, hogy az antikvitás pogány vallásait újratehermentsék, azonban általában nem ugyanabban a formában, inkább a romantikusok idealizált elképzelése szerint.⁴² Sólyomfi Nagy Zoltán és Fehérholló tevékenysége is megfeleltethető ennek, hiszen éppen a 18-19. század volt az, amely megalapozta a magyar ősvalláskutatást, s ezeknek a romantikus elképzeléseknek egy része napjainkban is virágzik főként az alternatív őstörténet művelői, illetve a magyar újpogányok körében. Fehérholló és Sólyomfi egy olyan hitvilágot adaptálnak a mai világhoz, melyről feltételezhető, hogy egyes elemei már a honfoglalás előtt is jelen voltak, illetve más népeknél is évszázados múltra tekintenek vissza.

Fehérholló és Sólyomi hitvilágának alapja az általuk ismert néprajzi szakirodalomból kiindulva válik megkonstruálhatóvá. Ezt a réteget akár rekonstrukciós rétegnek is nevezhetnénk, hiszen alapvető jellemzője egy elmúlt állapot visszaállítására való törekvés. Viszont ez nem különösebben etnospecifikus, hiszen a felsorolt elemek gyakorlatilag a sámánisztikus kultúrák általános jellemzői. Illetve itt jelennek meg leginkább a harneri sámánizmus elemei is. Inkább a kisebb részletek, megnevezések adnak magyarosabb színezetet neki.

II. Keleties réteg

A második rétegbe tartoznak a keleti/keleties vallásokból, áramlatokból átvett elemek: a csakrák, a reinkarnáció képzete, illetve a holisztikus gyógy módokban való hit.

Ezek az elemek egyrészt az nagymúltú keleti vallásokhoz köthetők, másrészt modern irányzatokhoz, a New Age-hez, és az ezotériához is. Itt is megemlíthetjük KIS-HALAS Judit nevét, aki a másik tipikus jellemzőnek az okkultista reneszánsz hatását tartja.⁴³ A

⁴⁰ <http://www.tengrikozosseg.com/osforras-iskola/> (2012. 11. 25.)

⁴¹ KIS-HALAS: 2005. 57.

⁴² LEWIS: 1999. xxxii.

⁴³ KIS-HALAS: 2005. 57.

neosámánizmusban ez az elem nem jelenik meg olyan markánsan, viszont közvetve hat rá az okkult revival. Az ezoterikus nézetek megnőtt „piacán” könnyebben terjednek, adaptálódnak az új, vagy újnak hitt régi eszmék.

Alapvetően elmondható, hogy ezek az elemek kevésbé alkotnak rendszert, mint az első rétegbe tartozók. Inkább kiegészítik a már meglévőket, tágítják a látókörét a világnézetüknek. Gyakran csak egy-egy utalás szintjén találjuk meg ebbe a rétegbe tartozókat.

Ennél a rétegnél is megjelenik az adaptációs igény. Azonban itt már nem csak korunkhoz, hanem az első réteghez is igazítani kell valamilyen szinten. Például Sólyomfi nézetében a csakra nem egy keleti hozadék, hanem saját kulturális elem. Az elnevezést a csokorral hozza összefüggésbe (l. világfára vonatkozó idézet⁴⁴). Fehérholló is beszél csakrákról, de nála ez a nézet nem jelenik meg. Például a táltosdobbal kapcsolatban ezt olvashatjuk honlapjukon:

„A dob rezgése harmonizálja a test csakráit, és azok működését, miközben energiával tölti fel azokat.”⁴⁵

Vagy például Fehérholló beszél a különböző állatok szimbolikájáról, jelentéséről. Kiemeli a csodaszarvast, melynek agancsai „adóvevőként” szolgálnak, a sámánkoronákra is ebből a célból került, hiszen az agancs „megnyitja a korona csakrát”.

Az újpogányság és a New Age közös vonása, hogy követőik közül legtöbben hisznek a reinkarnációban és a karmában. A korábbi életeikről szóló tudást a jelen megértéséhez használják fel.⁴⁶ Ez derül ki Sólyomfi Nagy Zoltán és Fehérholló válaszaiból is, aki az életfeladatát is ezzel magyarázza. Fehérholló meggyőződése, hogy korábbi életeiben sámánként, gyógyító emberként működhetett. Minderre a különböző gyakorlatok során – tűzőnjárás, izzasztókunyhó, dobolás – jött rá, melyeknek a célja a módosult tudatállapot elérése volt. Ráébredt, hogy ő ezt már előző életében csinálta, neki ez „működik”. S elmondása szerint mára ez lett az élete. Sólyomfi elképzelése nehezebben körvonalazható:

A halál pedig csak egy átmeneti állapot, amit újra testesülés követ. [...] Ha a szellemi dolgokban egyáltalán nem hinnék, csak fizikaiban, akkor is azt kell látnom, hogy ha valaki meghal, akkor visszatér a földbe. Az egyik részéből földrög, a másikkól táplálék, a harmadikból vízcsepp lesz és így tovább. Mi következik ebből? Ha kinézek az udvaron, a fákban, a természetben itt vannak az őseim.⁴⁷

⁴⁴ 14. oldal

⁴⁵ <http://tuzmadartaltos.hu/e107/news.php?item.13.8> (2012. 04. 04.)

⁴⁶ PIKE: 2004. 14-15.

⁴⁷ <http://www.nyugat.hu/tartalom/cikk/11754> (2012. 11. 24.)

A holisztikus gyógymódokba vetett hit is igen sokrétű. Megjelennek egyrészt egyértelműen keleti elemek, mint a reiki, aromaterápia, kristálygyógyászat, melyekről tájékozódhatunk például a Tűzmadár Táltos Dobkör honlapján. Másrészt a révülési gyógymódok is helyet kapnak.

Sarah PIKE írja, hogy a New Age követői és az újpogányok annak érdekében, hogy meggyógyítsák a múltból és az előző életeikből származó sebeket, illetve hogy teljesebb életet éljenek, holisztikus gyógyítást alkalmaznak. Ide tartozik a gyógynövényes terápia, auratisztítás, lelki gyógyítás, masszázs és hasonlók. A gyógyító gyakorlatok általában az egyén megtisztítására, illetve a régi/új testi és érzelmi sebek gyógyítására koncentrálnak.⁴⁸ Ezek a vonások Fehérholló tevékenységében is megjelennek. Elképzelése szerint minden betegség lelki eredetű, így a „nyugati orvoslással” szemben kritikát fogalmaz meg. Szerinte a tüneti kezelés nem megoldás, a betegség gyökerét kell megszüntetni, amelyhez a szellemet, lelket kell meggyógyítani.

„Az általunk használt technikák nem elsősorban a testi, hanem inkább a lelki, szellemi, spirituális fejlődést veszik célba. Hiszek abban, hogy minden fizikai, testi rendellenességnek, betegségnek, lelki eredetű oka van, s ha a lélekre nem figyelünk oda, nem lehetünk boldog, egészséges, teljes emberek. Ugyanekkor, ha feltárjuk betegségünk okát, akkor képesek leszünk arra, hogy fizikai szinten is meggyógyuljunk.”⁴⁹

Sólyomfi honlapján hasonló nézőponttal találkozunk:

„De szinte minden betegségre, bajra volt gyógyír őseinknél. Teljesen természetes volt az a szemlélet, hogy a betegséget mindenek előtt a lélek megbetegedése, legyengülése okozza s ez válik testi tünetté. A betegség kialakulásának leggyakoribb oka a test és a lélek közötti szakadás, a test és lélek közötti harmónia hiánya. További ok a természetes, kiegyensúlyozott életmód, táplálkozás felborulása. Ha az ember nem a világ rendje, a természet tanításai szerint él és cselekszik, előbb-utóbb megbetegszik. Az ősi magyaroknál is vezérlő elv volt a mértékletesség.”⁵⁰

A gyógyítás legtöbbször tulajdonképpen öngyógyítás. A gyakorlatokon való részvétel segít az egyénen, ezek mind a módosult tudatállapot elérését célozzák meg: dobolás, éneklés, tánc.

⁴⁸ PIKE: 2004. 14-15.

⁴⁹ <http://tuzmadartaltos.hu/e107/news.php?item.13.8> (2012. 12. 25.)

⁵⁰ <http://www.tengrikozosseg.com/products/solyomfi-nagy-zoltan-a-magyarsag-osi-gyogymodjai-es-vallasa/> (2012. 12. 25.)

A gyógyítás egy másik módja az ún. lélekrész-visszatérítés. Ezen tevékenység mögött meghúzódó képzetkör szorosan összekapcsolódik a fentebb már említett animisztikus világnézettel. A lélekrész-visszatérítés elmélete nem működne azon elgondolás nélkül, hogy az embernek van egy szabadlelke is, amely elhagyhatja a testet. Maga a visszatérítés a következőképpen zajlik:

„[...] egy szellemkenuban [történik] mondjuk, ilyenkor mindig az lényeg, hogy szól a dob, vagy valaki énekel vagy csörgőzik, vagy a sámán, vagyis én csörgőzők. És akinek a lélekrészéért elmegyünk, az pedig csak fekszik, és ilyenkor én vagyok az, aki utazok. És elmegyek és megnézem az életében, hogy hol lehettek azok a töréspontok, vagy azok a dolgok, amik nem jól sikerültek, és megpróbálom ott rendbe hozni a dolgokat, és akkor visszahozni.”

Emellett Fehérholló kicsit gyógynövényekkel is foglalkozik, tanácsot tud adni, hogy a beteg tüneteinek mi segítene, de ahogy írtam, fontosabbnak tartja a probléma gyökerének szellemi szintű megszüntetését.

III. Általános újpogány réteg

A harmadik rétegbe az általánosabb újpogány nézeteket soroltam: dualitás, tehát a férfi és női princípium kettőssége, a természet szentségének panteisztikus képzete, a szertartások és a szimbolizmus működésében való hit. Az előző két rétegbe tartozó elemek meghatározása után gyakorlatilag csak ezek maradtak meg, de úgy hiszem, hogy némi rendszert kell abban feltételeznünk, hogy ez a három elem megfelel az újpogányság általános vonásainak.

Ezek az elemek önmagukban nem tekinthetők azonban újpogánynak, véleményem szerint elég általános emberi képzet megnyilvánulásai. Attól lesz újpogány, hogy a másik két réteggel fonódik össze. Elmondható, hogy ezek a legstabilabban jelenlévő vonások, szinte minden újpogány irányzatnál megtalálhatók, ezzel szemben az első réteg a legváltozatosabb, hiszen az a leginkább kultúrspecifikus, mint tudjuk, szinte minden újpogány irányzat a saját kultúra – vélt vagy valós – „ösvallására” építkezik.

A vázolt három elem a John PECK által leírt négy újpogány alapvonásnak is megfeleltethető:⁵¹ 1. a természetet isteniként kezelik; 2. istennő, általában a Földanya iránti hódolat (legtöbbször mint egyenértékű hitvese az istennek). Animisztikus világnézet, mely szerint a kozmoszt kisebb szellemek lakják;⁵² 3. egy működő hit a szertartásokban és a

⁵¹ PECK: 2005. 135-136.

⁵² Az animisztikus világszemléletet már tárgyaltam a kettős lélekképzet kapcsán, így arra itt már nem térek ki.

szimbolizmusban; 4. uralkodó érdeklődés a vallásos és misztikus antikvitás, főleg a prehisztorikus és késő középkori iránt.

Saját rendszerembe a 4. pontot azért nem vettem be, mert ez nem kapcsolódik szorosan a hitvilághoz, illetve hasonló szemszögből már vizsgáltam a jelenséget a remitologizálás kapcsán.

A dualitás, tehát a férfi és női princípium kettőssége általános jellemzője az újpogány irányzatoknak. Craig S. HAWKINS is kifejti, hogy a kétpólusúság számos újpogány irányzatra jellemző. Az „Egy” szerinte a sokaságában, vagy általában kettősségben, dualitásban nyilvánul meg. Ennek tükrében az istennő és az isten szintén ennek az „Egynek” a megtestesülései.⁵³

Sólyomfi és a Tengri Közösség honlapján ennek megfelelő nézetekkel találkozunk:

„Minden egy. Minden szent [...] „A világ sokszínűsége mögött ott a kettősség, melyben az ellentétpárok nem ellenfelei, hanem kiegészítői egymásnak. Egymásra hatásukkal az isteni egység megtapasztalásának esélyét adják.”⁵⁴

„A tengri hívő szerint a létezését »a végtelen kék égnek«, Tengri-nek (Isten), a termékeny föld anyának, Eje-nek (Boldogasszony) és az uralkodónak - akire mint az ég szent fiára hivatkoznak – köszönheti. Mennyek és a föld, a természet szellemei és az ősök mindent megadnak az embereknek és védelmezik őket.”⁵⁵

Fehérholló szerint is

„[...] mindennek van egy férfi és egy női oldala, a férfi oldal az a kifelé való megnyilvánulás, a női az meg a befogadás. És hogy nekünk a földanya istennőnk az Boldogasszony volt, aki mindig áldott állapotban van és teremti a világot és szüli, és tulajdonképpen minden, ami anyagból van, tehát megfogható itt ebben az anyagi világban van, az mind hozzá tartozik, tehát rajta keresztül létezik.”

A Boldogasszony tisztelete általános a magyar újpogányságban, tulajdonképpen az Istennő magyar megfelelője. Gyakori, hogy Szűz Máriával hozzák összefüggésbe, s összemossák a két alakot.

A férfi princípiumot Fehérholló szerint az Öreg Isten, vagy Tengri testesíti meg szerinte, akihez a végtelen kék ég, a szabadság, és a szellemi tevékenységek tartoznak. Elmondja, hogy a valóságban is megvan ez a két szerepkör: a férfi kitalálja a dolgokat, a nő pedig megteremti, vagy vigyáz az anyagra.

⁵³ HAWKINS: 1998. 16.

⁵⁴ <http://www.tengrikozossege.com/rolunk/> (2012. 11. 24.)

⁵⁵ <http://www.tengrikozossege.com/rolunk/tengri-hit-tengrizmus/> (2012. 11. 24.)

A panteista nézőpont alapján a természetet szentként tisztelik, úgy gondolják, az istenség minden létező dologban benne van. SZILÁGYI és SZILÁRDI szerint inkább a New Age jellemzője, hogy „Az Isten személytelen, mindent átható erőként, kozmikus energiaként jelenik meg.”⁵⁶ Ennek megfelelően Fehérholló istenségről alkotott képe meglehetősen panteisztikus:

„Hát én ezt úgy gondolom, hogy persze, van egy isten, hogy azok mi vagyunk tulajdonképpen. De hogy igen, a fűvek, a fák, a virágok, mindenben ott van egy része, és hogy tulajdonképpen a teljes világmindenség az maga isten.”

Sólyomfi által leírtak is megfelelnek ennek. Elveik között is helyet foglal több panteista nézőpont:

„1. Isten (Tengri, Tenger, Tengir, Tanri, Tanra, Istengri, Istenger) a "Végtelen Lélek", ki mindenhol s mindenben jelen van, minden létforma lényege. 2. Isten nem személy, de testet ölt minden emberben és minden lényben, mindig s mindenhol. 3. A kézzelfogható világ Isten anyagban való, testi megnyilvánulása, Boldogasszony (Babba, Ukkó...), tehát része Istennek.”⁵⁷

A panteista életszemlélettel részben összefügg a környezettudatos gondolkodásmód, melyet több szerző is általánosnak tart az újpogányságban. HANEGRAAFF leírja, hogy az újpogányok szerint a modern világ problémái, főleg az ökológiai válság, annak a közvetlen következménye, hogy szem elől tévesztettük az ember és a természet kapcsolatára vonatkozó pogány bölcsességet. Ennek a bölcsességnek a helyreállítása nemcsak kívánatos, hanem sürgetően szükséges is. Hozzáfűzi, hogy az ökológiai problémák kérdése különösen jelentős napjaink újpogányai számára.⁵⁸ Ez közvetetten a Dobkör szertartásaiban is megnyilvánul, hiszen központi szerepe van a természeti környezetnek. Fehérholló kifejtette, hogy szerinte

„[...] ez az egyetlen út ahhoz, hogy túlélje a világ ezt a fajta globalizációs urbanizációt, amiben vagyunk. És hogy visszafordulni a természethez, tehát a természetben megtalálom a szentséget, akkor működőképes a világ, és hogy ezt elfelejtették tulajdonképpen.”

A Tengri Közösség honlapján a következőt olvashatjuk ezzel kapcsolatban:

„Alapérzésünk a hála, tisztelet. Ebből következik számunkra Tengri (Isten, a Végtelen Lélek, a Végtelen Tudat, a Mindenhol Jelenlévő, a Végtelen Kék Ég)

⁵⁶ SZILÁGYI – SZILÁRDI: 2007. 27.

⁵⁷ <http://www.tengrikozosseg.com/rolunk/> (2012. 11. 24.)

⁵⁸ HANEGRAAFF: 1996. 77.

*minden teremtményének szeretete és szolgálata. Ebbe nemcsak az emberek tartoznak, hanem az állatok, a növények, a minket körülvevő teljes természet is.”*⁵⁹

Egy másik pontban kifejtik, hogy a tengri életstílus legfontosabb feladata harmóniában élni az őt körülvevő világgal.⁶⁰ Tehát alapvetően a panteisztikus nézőpontból származik a természet szeretete, védelme is.

Mindkét közösség szertartásait, vagy saját megnevezésükkel szereit, hosszan lehetne tárgyalni. Nem szeretnék kitérni az összes szertartásra, ünnepre, csak néhány jellemző eseményt emelnék ki.

Fehérholló kifejti, hogy szerinte komoly szellemi munkát nehéz Budapesten végezni másfél-két órában, inkább a közösségről szólnak az összejövetelek. Ennek érdekében évente többször rendeznek „elvonulásokat”, a Cserhátszentiván melletti erdőben (Cserkút) van erre a célra fenntartott házuk.

Az elvonulásokon különféle programokat is szerveznek. Gyakran áldoznak a fáknál, a forrásoknál, gyümölcsöt, füstölőt használnak erre a célra. Fehér Holló elmondása szerint mindig visznek ajándékot az erdő legöregebb fájának, egy 600 éves tölgynek. Ez a gyakorlat a legtöbb újpogány irányzatnál megtalálható valamilyen formában. Valószínűsíthető, hogy a magyarok vallásos jellegű gyakorlatai között is voltak a fáknak, forrásoknak felajánlott áldozatok. Erre utalnak Szent László törvényei is, melyekben megtiltotta az áldozatok elhelyezését a fáknál, forrásoknál és köveknél is.

Közös gyakorlatokon is részt vesznek: izzasztókunyhó, tűzön járás, „utazások” az alsó és felső világba. Ebbe az elképzelésbe Fehérholló erről így vélekedik:

„Vannak ilyen különböző sámangyakorlatok: transzlégzés, és hasonlók. Tulajdonképpen mindegyiknek ez a lényege, hogy kikapcsold az elméd, és valahonnan mélyebbről jöjjenek föl a válaszok. És mindig vannak ilyen megosztókörök közben, [...] akkor rendesen, körbemegy sastoll, és akkor mindenki elmondja, hogy merre járt, mit látott, és megbeszéljük közösen, hogy ez mit jelenthet az ő életében, és próbálunk segíteni egymásnak. Sokat énekelünk és dobolunk azért, mert azt szeretem nagyon.”

Az elvonulások alkalmával a Dobkör a tipikus pogány-újpogány ünnepekről is meg szokott emlékezni, például a téli és nyári napfordulóról. A legnagyobb pogány ünnepek is a természet ciklusához, az évszakokhoz igazodnak évszázadok óta. Ez SZILÁGYI és SZILÁRDI szerint ez kapcsolatba hozható a környezettudatos gondolkodásmóddal, amely sok csoportnál a vallási

⁵⁹ <http://www.tengrikozossege.com/rolunk/> (2012. 11. 24.)

⁶⁰ <http://www.tengrikozossege.com/rolunk/tengri-hit-tengrizmus/> (2012. 11. 24.)

gyakorlatából fakad (pl. druidák), de az is magyarázhatja, hogy a legtöbb újpogány irányzat hitrendszere valamilyen természeti vallásra épül.⁶¹

Fehérhollók ilyenkor máglyát gyújtanak, sólymot röptetnek, és kérik az őseket, hogy jöjjenek el. Néha Fehérholló be is öltözik, felveszi a táltosöltözetét, táncol a tűz körül. Ekkor ő a sólyom, aki elhozza a napot.

A szertartások során, nyílt és zárt helyen is, mindig szórnak gyógynövényeket is a tűzbe, például zsályát, amely szerinte a tisztánlátást segíti elő.

Sólyomfi Nagy Zoltán és a Tengri Közösség gyakorlataiban kiemelt szerepet kapnak a szertartások.⁶²

A legtöbb újpogány irányzathoz hasonlóan az évkörnek megfelelően négy nagyobb szertartást tartanak. A nyári napforduló ünnepe a Kők Tengri Szer, a Magyar Naptánc szertartása. A téli napfordulót, a hagyományos karácsonyt Kara Tengri Szernek nevezik. A tavaszi és őszi napéjegyenlőség neve Bor Tengri Szer.⁶³

Ezek közül kiemelt szerepe van a Kők Tengri Szernek, a Magyar Naptáncnak. Erről részletesebben olvashatunk a honlapon is:

„A Nyári Napforduló megünneplésével a Napnak, az élető energiák örökös megújulásának, az élet újjászületésének, Öregistennek, Tengrinek s Termékenyülő Anyáknak, Ukkónak, Boldogasszonynak mondunk köszönetet. Kők = kék (átvitt értelemben: fényes), Tengri = Isten (szó szerint: végtelen). A Kők Tengri Szer-t tehát úgy érthetjük: A Fényességes Isten Ünnepe. Fontos szerepet kap a szertartásban az Életfa, melyet elődeink szent jelképként tiszteltek. [...] A résztvevő nők és férfiak az izzasztó kunyhó szertartás után bevonulnak a táncterbe, ahol két napig éjjel-nappal, rövidebb pihenőkkel táncolnak az Életfa körül. [...] A táncosok a két nap alatt nem esznek és nem isznak (ha valamilyen okból, például az éhezés, szomjazás, vagy kimerültség miatt nem tudják folytatni a táncot, abbahagyhatják azt), és nem beszélnek azokkal, akik nem résztvevői a táncnak. Szertartásos öltözetet viselnek. Az öltözeteket hagyományos magyar díszítő elemek ékesítik, egyéni motívumokkal. A táncosok fejükön, csuklójukon és bokájukon zsályából font koszorút viselnek, kezükben sólyom-, vagy sastollat, esetleg teljes szárnyat, vagy más szertartásos tárgyakat tartanak, nyakukban Nap-motívummal ékített nyaklánc lóg. A tánc felajánlás: családért, barátokért,

⁶¹ SZILÁGYI-SZILÁRDI: 2007. 22.

⁶² Az Ősforrás Iskola összetett tevékenységére jelen dolgozatban nem térek ki.

⁶³ <http://www.tengrikozossege.com/szertartasok/> (2012. 11. 25.)

nemzetért, a világ békéjéért és túléléséért, minden élőért. A táncos önmagáért nem imádkozik. [...]”⁶⁴

Az évkör ünnepei mellett megjelennek az emberélet fordulóihoz kapcsolódó átmeneti rítusok is. Például tartanak Névadó Szer (gyermeknek és felnőtteknek egyaránt) és Esküvő Szer⁶⁵ is. Nem köthető nagyobb kategóriához a többi szertartásuk: Látomáskeresés Szer, Izzasztó Kunyhó Szer, Haza Hangolása Szer és Tűz Szer. A honlapon feltüntetik a lakástisztítást is, de sajnos erről többet nem tudunk meg.

A Látomáskeresés Szer lényege és célja:

*„[...] védett, biztonságos keretek közt elvonulási, elmélyülési lehetőséget biztosítson, átgondolhatja az élet(ed) fontos kérdéseit, az eddig történeteket és útmutatást adhasson a továbbiakhoz. Mindezt két nap, két éjjel, magányosan eltöltött elvonulással tehetik a résztvevők, mégis óvó keretek között.”*⁶⁶

A Haza Hangolása Szer legközelebb 2013. május 25-én, Dobogókőn kerül megrendezésre, és a következőképpen zajlik:

*„A Szer során a középben lévő Öregdob körül megalkotjuk a Szent Kört, mely a Naputat jelképezi, kijelöljük a Tejutat, ezek hét Tartóoszlopával (hét csillag). A Napút körül koncentrikus körökben helyezkedünk el, egy óriási mandalaként, egy óriási szabadtéri "szellemi kilövőállomásként"... A dob szívdobbanásai alatt hangunkat az Ég felé küldjük, legalább 3 óra hosszan. Ez nem dalt jelent, hanem egy OM-szerű hangot. Természetesen nem várható el, hogy mindenki folyamatosan hangját küldje, pihenni közben lehet, de a közös hang szóljon folyamatosan.”*⁶⁷

Kiemelt fontossággal bír az izzasztó kunyhó szertartása.

„Az izzasztó kunyhó összetett gyógyító szertartás. Tisztán megélhető benne a négy elemmel való közvetlen kapcsolat. Ott van a föld, amin a résztvevők ülnek, a levegő, gőz, amit belélegeznek, a víz, amit a kövekre locsol a szer vezetője, és a tűz, melyben a köveket felforrósítják. Ha röviden összefoglalnám az izzasztó kunyhó jelentését, az a megtisztulás és újjászületés. Mindhárom szinten (test, lélek, szellem) gyógyít. A gőz belélegezve izzadást vált ki, ezzel kiégeti a

⁶⁴ <http://www.tengrikozosseg.com/szertartasok/magyar-naptanc-kok-tengri-szer/> (2012. 11. 25.)

⁶⁵ A szertartás pontos szövege elolvasható a honlapon: <http://www.tengrikozosseg.com/szertartasok/eskuvo/> (2012. 11. 25.)

⁶⁶ <http://www.tengrikozosseg.com/szertartasok/latomas-kereses-szer/> (2012. 11. 25.)

⁶⁷ <http://www.tengrikozosseg.com/rolunk/a-haza-hangolasa-szertartas> (2012. 11. 25.)

méreganyagokat a szervezetből. Az imák, fohások, énekek a lelket tisztítják és a gondok, örömek megfogalmazása által a szellemi úton való járást is segítik.”

A kunyhó szertartása részletesen ki van dolgozva, s összetett szimbolika kapcsolódik hozzá. Sólyomfi kiemeli, hogy ilyen szertartást veszélyei miatt csak tapasztalt, arra beavatott gyógyító vezethet.⁶⁸

A szimbolizmusba vetett hitre már történt utalás: Fehérholló úgy véli, hogy egyes állatoknak megvan a maga jelentése például. A csodaszarvas útmutatóként van jelen, a sólyom a tisztánlátásban segít, a farkas pedig a szabadságit testesíti meg szerinte.

Sólyomfi szerint az egyes égtájaknak megvan a maga jelentése.

„KELET: a keletkezés, kezdet, a születés, minden elindulásának és a gyógyulásnak iránya. Színe a vörös, a kelő Nap és a vér színe. Eleme a levegő, napszaka a reggel, évszaka a tavasz, hőfoka a meleg, ideje a jövő. DÉL: [...] A dél tehát az erő iránya, ahol a Nap legnagyobb erejében van. [...] egyben az alázat, köszönet, tisztelet iránya is. Színe arany Sárga, eleme a tűz, napszaka a dél, évszaka a nyár, hőfoka a forró. Ez a felnőttkor, a kiteljesedés iránya. Ideje a jelen. NYUGAT: a nyugalom, elmúlás, halál, ősök, bölcsesség iránya. Színe fekete, eleme a föld, napszaka az este, évszaka az ősz (ős), hőfoka a hűvös, ideje a múlt. ÉSZAK: a halál és az újjászületés közötti állapot, a megtisztulás és az igazság iránya. Színe fehér, eleme a víz, napszaka az éjszaka, évszaka a tél, hőfoka a hideg, ideje az időtlenség.”

Tehát mint láttuk, ebben a három elemben tág tere van az adaptációnak: időben, rétegek között, tágabb értelemben a kultúrák között is. Itt is az első réteg az, amelyhez leginkább igazítani kell a harmadik réteg elemeit, viszont mégis itt jelenik meg szinte a legtöbb saját kultúrához köthető, illetve egyéni gondolat. Ez annak tulajdonítható, hogy az általános jelleg nagyobb mértékű adaptációt igényel, s egyben tesz lehetővé.

⁶⁸ <http://www.tengrikozosseg.com/szertartasok/izzaszto-kunyhó-szer/> (2012. 11. 25.)

Összegzés

Dolgozatomban igyekeztem nem pusztán a terepemet bemutatni, egy általánosabb háttér, illetve modell megrajzolása volt a célom. Felvetődhet a kérdés, hogy a téma a néprajz, a folklorisztika hatásköre-e. Véleményem szerint mindenképpen. Hiszen egyrészt vallás, hitvilág kutatása a folklorisztikának egy fontos területe, másrészt a mitológiára irányuló rekonstrukciós törekvéseknek is évszázadokon túlnyúló hagyománya van a szakmában.

Az újtáltosság, de maga az újpogányság is, szintén beleilleszthető ebbe a vonalba, habár a megközelítés valamelyest eltérő. Amíg a 19. század során romantikus elképzelések motiválták az ősvallás kutatását és a mitológiák megírását, addig ennek napjainkban inkább társadalmi mozgatórugói vannak. Egyfajta társadalmi kiábrándultságban, válsághelyzetben láthatjuk az idevezető utat, s nem csak vallási vonatkozásban. Az elmúlt bő 20 évben megfigyelhető az ősmagyarság mítoszának megszületése, kiteljesedése, s mára feltűnően jelen van a mindennapokban is.

A növekvő léptékű globalizáció is hatással lehetett arra, hogy egyre többen fordulnak a gyökerekhez, igyekezvén a megoldásokat megtalálni problémáikra, változtatni életükön. Ehhez elengedhetetlen a rekonstrukció, megalkotva ezzel az első réteget. Azonban a régmúltba visszanyúló hagyományok, hitvilág rekonstrukciója teljességében semmiképpen nem lehetséges, ezért egyéni konstrukciók is szükségesek, amelyek kitöltik a fehér foltokat, összekötik az önmagukban némileg kontextus nélküli elemeket. Illetve a felmerülő modern igények kielégítésére sem feltétlenül elegendő ez, ezért szükséges behozni további gondolatokat, nézeteket teljesebbé téve a képet. Mint láttuk, erre legalkalmasabbnak a keleti tanításokból átvett gondolatok bizonyultak.

Megfigyelhetjük az Új Vallási Mozgalmakra alapvetően jellemző brikolázs jelleg, szinkretizmus kiteljesedését. A rendszerszerűséget abban is láthatjuk, hogy az alapréteget a kiegészítő második réteg, azokra a kérdésekre ad választ, melyekre az első réteg nem tud. Tehát nem csak véletlenszerű válogatásról beszélhetünk. Az általános újpogány réteg mintegy keretet ad ennek, átszövi a két másik réteget. Mind az első, mind a második réteghez igazodik, szervesen be tud épülni tág keretei miatt. Ezen a három szinten konstruálódik meg tehát Fehérholló és Sólyomfi mitológiája, amely nem pusztán sajátjuk. A közösségek tagjai is többé-kevésbé magukévá teszik, illetve nyilvános szereplések folytán nagyobb embertömeghez jut el. Azonban fontos megjegyezni, hogy az újpogányságban, így a neosámánizmusban is jellemző a dogmák, kötelező érvényű hitvallás hiánya. Fehérholló is

elmondja, hogy az általa leírt világkép a sajátja, a csoporton belül mások eltérően nézeteket fogalmazhatnak meg. A Tengri Közösséggel kapcsolatban már írtam, hogy nincs szent könyvük, emellett a legfontosabbnak a tapasztalást és a személyes példamutatást tartják. További kutatások pontosabb választ adnának azzal kapcsolatban, hogy a közösségek tagjai, illetve a jellegükben rokon más közösségek és vezetőik világnézete mennyiben állítható az általam vázoltakkal párhuzamba. Két szemszög veendő figyelembe: mennyire hasonló a hitviláguk, világfelfogásuk, s vajon az esetükben is érvényesek-e az általam vázolt rétegek? Véleményem szerint a megkonstruált mitológia rétegei idővel egyre inkább adaptálódnak egymáshoz, a rétegek elválasztása nehezebbé válik.

Az újopogányság, szűkebben a neosámánizmus, az újtáltosság jelenkori értelmezése nehézkes, nem látunk rá a még változó, fejlődésben lévő jelenségre, de nem hagyhatjuk figyelmen kívül létezését, egyre növekvő társadalmi bázisát. Szükségét érzem további kutatásoknak, hasonló modellek felrajzolásának, de a jelenségkör számtalan más lehetőséget, témát is kínál.

Habár az általam felrajzolt modell egy kutatói konstrukció, ilyen formában nem létező rendszer, de mindenképpen segíti a tisztánlátást a szerteágazó problémakörben. A vázolt rétegek kritériumai lehetnek annak, hogy mely irányzatokat nevezhetjük újpogánynak, a modell keretet adhat összehasonlító vizsgálatoknak. A rétegek segítenek elhatárolni az újpogányságot más, hasonló jelenségektől is, például a New Age-től. Egy új definíció megalkotására is alapot adhat ez a hármas felosztás, de véleményem szerint egy általánosabb, kiforrottabb meghatározás megalkotásához még további kutatások szükségesek, saját kutatásom csak az egyik kezdőlépést volt hivatott megtenni.

Felhasznált irodalom

BIRD, Frederick – REIMER, Bill:

- 1982 *Participation Rates in New Religious and Para-Religious Movements. Journal for the Scientific Study of Religion*. Vol. 21. No. 1. 1-14.

BOWKER, John (szerk.):

- 1997 *The Oxford Dictionary of World Religions*. Oxford University Press. Oxford, New York.

DAWSON, Lorne L.:

- 1998 *Comprehending Cults. The Sociology of New Religious Movements*. Oxford University Press. Toronto, Oxford.

DIÓSZEGI Vilmos:

- 1998 *A sámánhit emlékei a magyar népi műveltségben*. Akadémiai Kiadó. Budapest.

HANEGRAFF, Wouter J.:

- 1996 *New Age Religion and Western Culture: Esoterism in the Mirror of Secular Thought*. Brill. Leiden, New York, Köln.

HAWKINS, Craig S.:

- 1998 *Goddess Worship and Neo-Paganism*. 4. kiad. Zondervan Guide to Cults & Religious Movements. Zondervan. Michigan.

HOPPÁL Mihály:

- 2010 *Sámánok világa*. Püski Kiadó. Budapest.

LEPP, Trisha:

- 2004 *Urban Shamanism*. In: WALTER, Mariko Namba – NEUMANN FRIDMAN, Eve: *Shamanism. An Encyclopedia of World Beliefs, Practices and Culture*. ABC-CLIO, Santa Barbara, Denver, Oxford. 256-266.

LEWIS, James R.:

- 1999 *Witchcraft Today. An Encyclopedia of Wiccan and Neopagan Traditions*. ABC-CLIO Inc. Santa Barbara.
- 2004 New Religion Adherents: An Overview of Anglophone Census and Survey Data. *Marburg Journal of Religion*. Volume 9, No. 1
<http://www.uni-marburg.de/fb03/ivk/mjr/pdfs/2004/articles/lewis2004.pdf>
(2012. 04. 09.)

KAMARÁS István:

- 2001 *Régi-új pogányok, régi és új istenségek. Napút* 2001/6.
http://www.napkut.hu/naput_2001/2001_06/080.htm (2012. 04. 14.)

KAPLAN, Jeffrey:

- 2006 *New Religious Movements and Globalization*. In: GALLAGHER, Eugene V. – ASHCRAFT, W. Michael (szerk.): *Introduction to New and Alternative Religions in America*, Volume 5. Greenwood Publishing Group, 84 – 125.

KERTÉSZ Ágnes – TAKÁCS András:

- 2005 *Újtáltosság Magyarországon az ezredfordulón. Rubicon*. 2005/7. 62-64.

KIS-HALAS Judit:

- 2005 *Újboszorkány kultuszok a 20. században. A wiccától a cyberboszorkákig. Rubicon*. 2005/7. 56-61.

MCINTOSH, Christopher:

- 2004 *The Pagan Revival and its Prospects. Futures*. Vol. 36. Iss. 9. 1037-1041.

PECK, John:

- 2005 *Neopaganism*. In: ENROTH, Ronald M. (szerk.): *A guide to New Religious Movements*. InterVarsity Press. Downers Grove. 135-154.

PIKE, Sarah M.:

- 2004 *New Age and Neopagan religions in America*. Columbia University Press. New York.

REID, Siân Lee – RABINOITCH, Shelley Tsivia:

- 2004 *Witches, Wiccans, and Neo-Pagans. A Review of Current Academic Treatment of Neo-Paganism*. In: LEWIS, James R. (szerk.): *The Oxford Handbook of New Religious Movements*. Oxford University Press. Oxford. 514-533.

TOWNSEND, Joan B.

- 2004 *Core Shamanism and Neo-Shamanism*. In: WALTER, Mariko Namba – NEUMANN FRIDMAN, Eve: *Shamanism. An Encyclopedia of World Beliefs, Practices and Culture*. Abc-Clio, Santa Barbara, Denver, Oxford. 49 – 57.

STRMISKA, Michael:

- 2005 *Modern Paganism in World Cultures. Comparative Perspectives*. In: Uő. (szerk.): *Modern Paganism in World Cultures. Comparative Perspectives*. Abc-Clio. Santa Barbara. 1-54.

SZILÁGYI Tamás – SZILÁRDI Réka:

2007 *Istenek ébredése. Az újpogányság vallástudományi vizsgálata.* JATEPress.
Szeged.

Felhasznált internetes források

<http://www.nyugat.hu/tartalom/cikk/11754>

<http://www.tengrikozossege.com>

<http://tuzmadartaltos.hu>